

טרכטנברג: "אני חושש מאוד למעמדו של המחקר הישראלי בעולם"

ראיון TheMarker ראש הוועדה לתכנון ותקצוב בהשכלה הגבוהה מספר כי האוצר העביר לאקדמיה את הסכומים שהבטיח, אך עדיין מודאג: "הסכומים שקיבלנו נועדו לעבור ממצב של הידרדרות לראשית שיקום. גם אם נשקם את האקדמיה, נהיה במקום הרבה יותר גרוע ביחס לעולם"

07:29 10.01.2013 מאת: [ליאור דטל](#)

<< פחפ' ממאל טרכטנברג מוטרד. שלוש שנים חלפו מאז שהוועדה לתכנון ותקצוב שבראשותו החלה ליישם את הרפורמה במערכת ההשכלה הגבוהה, אבל באוניברסיטאות רחוקים מלהביע שביעות רצון. במסגרת התוכנית יתווספו מיליארדי שקלים למערכת, אבל אחרי עשור של שחיקה תקציבית הוא מבין שלא די בכך.

"אני שומע את הקולות שבאים מהאוניברסיטאות ויכול להבין אותם", הוא אומר בראיון ל-TheMarker. ואולם, הוא מוסיף, "אני מכיר את המגבלות התקציביות ויודע שהתוספות שקיבלנו מול הדרישות שלנו היו סבירות, אז אין לי טענות". טרכטנברג סבור כי בזכות הרפורמה הכוללת במערכת, "המצב באקדמיה השתנה לחלוטין לעומת מה שהיה ב-2009, כשנכנסתי לתפקיד". עם זאת, הוא מסביר כי "הסכומים שקיבלנו נועדו לעבור ממצב של הידרדרות למצב של ראשית שיקום. גם אם נצליח לחזור לעצמנו ולשקם את האקדמיה, נהיה במקום גרוע ונחות הרבה יותר ביחס לעולם, כי העולם רץ בינתיים במהירות הרבה יותר גדולה, גם מבחינת מספר השחקנים וגם מבחינת גודל ההשקעות". לפני שלוש שנים החלה הות"ת ליישם את הרפורמה במערכת ההשכלה הגבוהה, שבמסגרתה יוזרמו למערכת כ-7.5 מיליארד שקל בתוכנית רב-שנתית. עם זאת, כיום באוניברסיטאות מבקרים את הות"ת, וטוענים כי קיבלו רק מחצית מהתוספות לתקציבים שקיוו לקבל. בקצב המכחי, אומרים באוניברסיטאות, לא ניתן להחזיר כמות גדולה של חוקרים מחו"ל ולא לשפר את תשתיות המחקר המתמשות.

"אנחנו מחזירים חוקרים בודדים מחו"ל, ולא את העשרות שרצינו", אמר השבוע ל-TheMarker נשיא האוניברסיטה העברית, פחפ' מנחם בן ששון, המשמש גם יו"ר ועד ראשי האוניברסיטאות. הוא הוסיף כי "בגלל המחסור בצורכי מחקר בסיסיים. לא נוכל להחזיק כאן אפילו דוקטורנטים ומאסטרנטים. מסתמן שאנחנו חוזרים לשנות הבצורת".

לדברי בן ששון, "בתחילת השנה כל אחת מהאוניברסיטאות עמדה בפני שוקת כספית שבורה וניסתה למצוא פתחנות של טלאים כדי לסגור את הפערים". עוד אמר בן ששון כי "קיימים רגעים בחייו של כל מוסד שבהם אי אפשר להרעיב אותו יותר, כי הוא פשוט לא יצליח להשתקם. אם מבצעים היום השקעות שיבואו לידי ביטוי עוד חמש שנים אז התשובה היא שחלק מהמערכת לא יוכל לשחד עד אז". טרכטנברג, כאמור, מכיר במצוקה, אך מסביר: "אנחנו פועלים בדיוק לפי התוכנית והאוצר העביר את כל התוספות שהבטיח, כך שלא היתה סטייה לשום מקום. אבל אנחנו עדיין בשלב של ספיגת התקציבים התוספתיים שבאו לכסות בוחת

שהיו בתוך המוסדות, ונפער על פני העשור האבוד אחרי שנים של יובש וקיצוצים. יש המון צרכים ובורות באוניברסיטאות, כשמתחילים לכסות אותם מה שמקבלים זה בדיוק מה שקורה כשמשקים קרקע אחרי בצורת אכזה. בהתחלה לא רואים את ההשפעה ועובר המון זמן עד שהיא מתחילה לפרוח.

"יש הבדל גדול בין מה שקורה במוסדות לבין מה שחשים האנשים בשטח. אנחנו מעבירים את התקציבים למוסדות והם יכולים כמובן להקצות את התקציב לפי סדר העדיפויות שלהם. החוקר בשטח רואה את מה שקורה בחוג שלו ובפקולטה שלו, ופחות את התמונה הכללית. התקציבים מופנים לפיתוח מרכזי מצוינת באוניברסיטאות, להעסקת חברי סגל חדשים והחזרת חוקרים מחו"ל, וזה טוב לטווח הארוך אבל עדיין לא רואים שינוי משמעותי ביום יום".

לדברי טרכטנברג, בעקבות התוכנית הרב-שנתית נוספו בשלוש השנים האחרונות כ-472 מיליון שקל לאוניברסיטאות רק עבור המחקר, וסכומים נוספים להוראה. אלו סכומי עתק, אך לדבריו, "זה נספג בבורות שנפער במהלך העשור הקודם. כשמיישמים תוכנית רב-שנתית, בהתחלה יש הרבה ציפיות, ובאמצע הדרך עדיין לא רואים את התוצאות, למרות שהכל הולך לפי התכנון. זה מאחר שהציפיות גדולות יותר מהמציאות".

טרכטנברג מוסיף שמלבד הגדלת תקציבי המחקר באוניברסיטאות גדל תקציבה של הקרן הלאומית למדע מ-280 מיליון שקל ל-340 מיליון שקל בשלוש שנים, ומרכזי המצוינות עד כה תוקצבו בכ-50 מיליון שקל - סכום שיגדל בעתיד, מאחר שבעוד שלוש שנים צפויים לקום עוד כ-20 מרכזים.

המיליארד החסר

התוכנית הרב-שנתית במערכת ההשכלה הגבוהה סוכמה ב-2010, אחרי משא ומתן ארוך בין האוצר והמל"ג, ובמעורבות שר החינוך גדעון סער. עד הרגע האחרון, גם הסטודנטים היו מעורבים בתמונה - חלק עיקרי בגידול בתקציב היה אמור לבוא מהעלאת שכר הלימוד. התאחדות הסטודנטים קיימה משא ומתן ארוך ומתיש עם האוצר, עליו היה אחראי איציק שמולי, לפני שהפך לאחר ממנהיגי המחאה ולבסוף לפוליטיקאי.

עם זאת, המשא ומתן פוצץ לאחר שדרישות הסטודנטים להגדלת המעורבות שלהם בניהול המערכת לא נענו, וכך הפסידה המערכת כמיליארד שקל נוספים שהיו אמורים לסייע למוסדות ההשכלה הגבוהה. בשנת הלימודים הבאה, שתיפתח באוקטובר 2013, יסתיים הסכם העקבנות שנחתם לפני שלוש שנים עם הסטודנטים ולא אפשר להעלות את שכר הלימוד ללא הסכמתם - ושכר הלימוד אמור לעלות באופן משמעותי.

"המיליארד הנוסף הזה היה אמור להשפיע ולתת את תחושת הרווחה שחסרה כיום, ומרגישים בהיעדרו", אומר טרכטנברג. ועדיין, לדבריו, "המערכת כיום מתעצבת, יש בה תכנון לטווח ארוך וגיוס של סגל צעיר. אנחנו רואים את ההתחדשות ויש גם חידושי תשתיות. הדברים האלה אמנם לא קורים במלוא הקצב לו קיוונו, אבל זה קורה. צריך להתאזר באורך חח".

האם באקדמיה צריכים לחשוש מקיצוץ בתקציבי ההשכלה הגבוהה בתקציב הבא?

"אנחנו צריכים לחשוב איך אנחנו פועלים מול הממשלה הבאה שתקום כדי להבטיח שחס וחלילה לא נסטה מהמסלול. אם כאשר יגובש התקציב הבא יפגעו התקציבים של ההשכלה הגבוהה, אני באמת לא יודע מה יקרה. אי אפשר לעלות על מסלול חדש אחרי עשור כל כך קשה, ושבאמצע הדרך יזרקו אותך בצד. בנוסף, אנחנו גם צריכים לחשוב איך לגייס את מיליארד השקלים שחסרים ליישום התוכנית".

אתה מרצה מקצב החזרת המוחות בעקבות התוכנית?
"אנחנו רוצים מאוד להחזיר את המדענים הישראלים שברחו לחו"ל וזה חלק

מרכזי בתוכנית. זה מתחיל לקרות, אבל לא בקצב שהייתי חציים. חלק גדול מזה מבוסס על אמון ועל האמונה של הישראלים בחו"ל בכך שמה שקורה כאן הוא יציב ולא יפגע כתוצאה מקיצוצים עתידיים. לתחושתם הם עדיין מחכים לראות שהדברים מתייצבים ועולים על דרך המלך".

מה לגבי מעמד המחקר בישראל לעומת העולם?

"אני חושש למעמד של ישראל בעולם בתחום המחקר. לפני 20-30 שנה היו מעט מאוד מדינות בעולם שראו את עצמן בקדמת הבמה בהשכלה הגבוהה והשקיעו הרבה בתחום. כיום אין מדינה בעולם שלא חצה לחץ ולהתקדם בתחום, כי סלן הבינו מה שאנחנו הבנו מזמן - שההשכלה הגבוהה והמחקר הם המפתח להצלחה בעידן הידע.

"התחרות שקיימת כיום היא לאין שיעור גדולה יותר ממה שהיה עד לפני שנים לא רבות. עם המשאבים המוגבלים שלנו אנחנו ניצבים מול תמונת מצב עולמית שונה מאוד מזו שהורגלנו אליה, כשהמוסדות בישראל היו בדירוג גבוה מאוד. כדי להמשיך ולהיות במצב טוב ביחס למדינות האחרות אנחנו צריכים להשקיע הרבה יותר.

"זה עניין של החלטה מדינית. השינוי בסדר העדיפויות כלפי המחקר וההשכלה הגבוהה לא קורה אצלנו, אלא בשאר העולם. אנחנו צריכים להחליט איך אנחנו מתמודדים עם זה. האם אנחנו חוצים להתמודד במירוץ או לא? אנחנו, יותר מכל מדינה אחרת, תלויים בטיב המחקר וההון האנושי שאנחנו מפתחים.

"הדירוג שלנו בעולם הוא לא עניין של תחרות יופי. המשמעות היא איפה נוצר ידע בעל ערך עצום למשק ולחברה. מי שישלוט בידע היום - העוצמה תהיה שלו. זו החלטה אסטרטגית. המדינה צריכה להיות מודעת למציאות החדשה הזאת. אחד הנתונים הכי מפחידים הוא מספר הפרסומים המדעיים באיראן מול המספר אצלנו. זה בהחלט מטריד אותי".
